Vides izglītības teritorija

Latvijas vides aizsardzības fonda padomes un Jelgavas pilsētas domes finansēts projekts

LATVIJAS DZĪVNIEKI

ALNIS *Alces alces*

Aļņa ķermeņa garums ir līdz 310 cm un masa līdz 600 kg. Apdzīvo visdažādākos mežus, krūmājus, jaunaudzes, purvu malas, aizaugušus izcirtumus un pļavas. Daļējs nometnieks. Vasarā aļņi uzturas zemienēs, bieži vien ezeru vai muklāju tuvumā. Kad kļūst vēsāks un tuvojas ziema, aļņi pārceļas uz augstākām teritorijām, kur meklē patvērumu mežos. Ziema šiem lielajiem dzīvniekiem ir ļoti smags periods. Nelabvēlīgos laikapstākļos aļņi nevar atrast pietiekami daudz barības, lai gan, pateicoties savām garajām kājām, var aizsniegt zarus un krūmus, kas atrodas visai augstu. Reģionos, kur var atrast kaut nedaudz barības, aļņi apvienojas mazos baros.

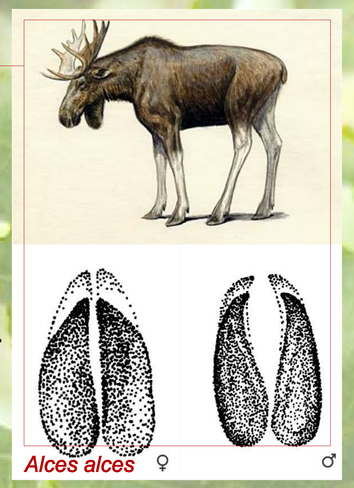

Alces alces ♀ ♂

VILKS *Canis lupus Linnaeus*

Pieauguša dzīvnieka garums no purna gala līdz astes galam - parasti ap 150 cm, ķermeņa svars visbiežāk - 35 - 40 kg. Lielākais suņu dzimtas savvaļas zvērs. Vilkam ir labi attīstīta oža un dzirde, bet redze ir salīdzinoši vāja. Ļoti piesardzīgs dzīvnieks. Saskarsmē ar cilvēku - bailīgs. Pārvietojas galvenokārt rikšos, galvu turot nolaistu un nedaudz pagrieztu uz vienu pusi. Sazinās ņurdot, gaudojot un aprauti ierejoties, vaukšķot (galvenokārt mazuļi). Latvijā mājo apmēram pustūkstotis vilku.

Canis lupus Linnaeus

MEŽACŪKA *Sus scrofa*

Mežacūkas ķermeņa garums ir 180-200 cm un masa līdz 250 kg. Sastopama mežos, krūmājos, niedrājos, uz laukiem, pļavās. Pārsvarā bara dzīvnieks. Dominē krēslas - nakts aktivitāte. Meža cūku aizņemtos iecirkņos redzami raksturīgi rakumi - 5-20 cm dziļi augsnes apvērsumi, kā arī dubļu "vannas" - mitrās vietās izraktas vārtīšanās bedres, kuru tuvumā parasti atrodas dubļiem notašķīts berzēšanās koks (lielākoties - sauss skujkoks). Veido guļmigas, ziemā mēdz izgulēt skudru pūžņus.

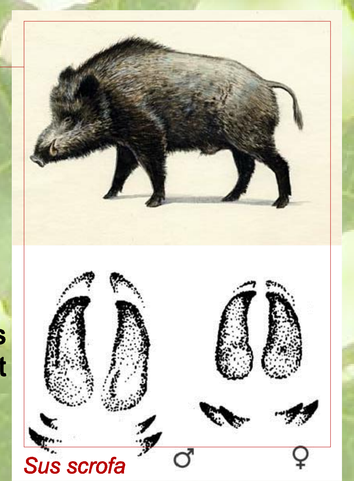

Sus scrofa ♂ ♀

ZAĶIS *Lepus europaeus Pallas*

Pelēkā zaķa ķermeņa garums ir 55-70 cm un masa 4-6,5kg. Atklātu ainavu (lauku, pļavu), krūmāju, nelielu mežu un mežmalu iemītnieks. Dzīvo pa vienam. Nometnieks. Raksturīga krēslas-nakts aktivitāte. Pēdminis. Priekšķājas īsas, pakaļķājas garas. Pārvietojoties gariem lēcieniem, pakaļķājas izsviež uz priekšu samērā tālu (salīdzinot ar balto zaķi). Met plašas cilpas. Latvijā ieceļojis no Dienvidiem 17. gs. otrajā pusē. Izplatīts visos Latvijas rajonos, bet nevienmērīgi. Pelēkais zaķis priekšroku dod apvidiem, kur lauksaimniecībā izmantojamās platības aizņem 50% un vairāk.

Lepus europae

Vulpes vulpes

Ursus arctos

Equus ferus

LAPSA *Vulpes vulpes*

Pieauguša dzīvnieka garums no purna gala līdz astes galam - 50 līdz 85 cm, ķermeņa svars parasti ir 4 līdz 8 kg. Lapsa ir biežāk sastopamais gan suņu dzimtas, gan visas plēsēju kārtas savvaļas zvērs Eiropā. Latvijā dzīvo apmēram trīsdesmit tūkstoši šo dzīvnieku, kas izplatīti daudzmaz vienmērīgi (mazliet lielākā skaitā dienvidu un dienvidrietumu rajonos) visā valsts teritorijā. Pie mums lapsas piemājo visdažādākajos biotopos, ļoti labi pielāgojušās kultūrainavai, apdzīvotām vietām, dažkārt nevairās apmesties uz dzīvi pat lielās pilsētā, tostarp Rīgā.

LĀCIS *Ursus arctos*

Lielākais no Latvijā sastopamajiem plēsīgajiem zvēriem. Brūnā lāča svars atkarībā no vecuma, dzimuma, kā arī gadalaika ir 100-320 kg. Raksturīgs masīvs, 170- 280 cm garš ķermenis ar īsu un resnu kaklu. Lācis ir tipisks taigas faunas elements, kas priekšroku dod lielāku un vecāku skuju koku un jauktu mežu biotopus. Ziemas midzeņus parasti iekārto dabiskās slēptuvēs pēc iespējas nomaļākās vietās: iedobēs zem izgāztiem kokiem, augsnē vai skudru pūžņos izraktās alās, parasti egļu jaunaudžu biezokņos. Lācis apvidū orientējas un barību iegūst galvenokārt ar dzirdes un ļoti labi attīstītās ožas palīdzību. Tas ir ļoti uzmanīgs dzīvnieks. Nav izteikta diennakts aktivitātes ritma. Jaunie dzīvnieki veikli rāpjas kokos. Labi peld un mīl ūdenī mazgāties. Lāča izmēri un fiziskais spēks ļauj tam būt spējīgam ievainot un pat nogalināt cilvēku. Tomēr lācis neuzbrūk cilvēkam kā medību objektam, bet gan aizsargājot sevi, savus mazuļus vai savu laupījumu (nomedītos dzīvniekus). Latvijā pēdējie vietējie lāči iznīcināti laikā no 1921. līdz 1926. gadam. Laiku pa laikam Latvijā ienākošos lāčus rajonā, kur satiekas Latvijas, Igaunijas un Krievijas robežas, brīvvalsts laikā ātri nošāva. Kopš 1970-tajiem gadiem lācis Latvijā atkal sastopami regulāri. Tomēr lāču skaits Latvijā ir svārstīgs un vērtējams 10 indivīdu robežās. Latvijā īpaši aizsargājama suga kopš 1977. gada. Ierakstīts Latvijas Sarkanajā grāmatā kopš 1980. gada.

SAVVAĻAS ZIRGS *Equus ferus*

Savvaļas zirgs jeb tarpāns. Pirms cilvēks sāka nodarboties ar lauksaimniecību, Eiropā savvaļas zirgi jeb tarpāni bija parasta dabas sastāvdaļa. Tie bija 1,2-1,3 m augsti (skaustā), drukni, pelēki zirgi ar tumšu svītru pār muguru, tumšām zebrveida svītrām uz kājām, tumšām krēpēm un asti. Daži savvaļas zirgi Baltijā bija sastopami vēl viduslaikos. Pat 17.gs. sākumā dažas Eiropas pilsētas vēl algoja strēlnieku vienības, kas medīja savvaļas zirgus, lai tie nepostītu tīrumus. Pēdējie tarpāni noķerti Polijā un izdalīti zemniekiem 1808.gadā. Pēdējais zināmais Eiropas savvaļas zirgs miris Krievijā 1887.gadā.Par savvaļas zirgiem Latvijā liecina arheoloģiskie atradumi.

LATVIJAS PUTNI

JŪRASKRAUKLIS *Phalacrocorax carbo*

Phalacrocorax carbo

LATVIJAS 2009.GADA PUTNS.
Tas ir melns zoss lieluma putns, kas pārtiek no zivīm un ligzdo lielās kolonijās pie ezeriem un zivju dīķiem, arī jūras piekrastē. Pēdējos gados daudzās Eiropas valstīs, arī Latvijā ievērojami pieaudzis šo putnu skaits. Aptuveni pirms 20 gadiem jūraskraukļis atgriezies arī Latvijas faunā un kopš tā laika kļuvis arvien biežāk sastopams. Ornitologi lēš, ka 2008. gadā Latvijā bija ap 20 jūraskraukļu kolonijas, kurās ligzdoja ap 1000 šo putnu pāru.

PUTNU BAROŠANA

Cilvēks jau izsenis ir palīdzējis putniem. Gan pavasarī un vasarā, izliekot un uzturot kārtībā putnu būrīšus, gan arī ziemā - putnus piebarojot. No barotavas atrašanās vietas un tajā izmantotās barības ir atkarīgs, cik un kādi putni to apmeklēs. Jo barotava ir atklātāka, jo vairāk to apmeklē sugas, kuras labprāt barojas uz zemes. Visbiežākie viesi pie šādām putnu barotavām ir lielās zīlītes, zilzīlītes, cekulzīlītes, purva un pelēkās zīlītes, mājas un lauku zvirbuļi, dzilnīši, dižraibie dzeņi, melnie mežastrazdi, kā arī mājas baloži, žagatas un sīļi. Retāk barotavas apmeklē zaļžubītes, svilpji, pelēkās dzilnas, mazie un vidējie dzeņi. Barotavas galvenās sastāvdaļas ir jumtiņš, kas neļauj barībai apsnigt un grīdiņa ar apmalītēm, uz kuras novieto barību tā, lai putni to ar spārniem nenotrauktu zemē. Putni no šīm barotavām nebaidās, tajās var iepildīt barību ilgākam laikam, turklāt barības krājumus ir vienkārši papildināt. Ziemā no augu barības pārtiek ne tikai sēklēdāji putni, bet arī daudzas sugas, kas vasarā barojas ar kukaiņiem u.c. dzīvnieku izcelsmes barību. Piemēram, zīlītes ļoti labprāt ēd ne tikai taukus (speķi, u.tml.), sviestu un margarīnu, bet arī dažādas sēklas (saulespuķu sēklas, kaņepes, u.c.). Speķi un taukus labprāt ēd arī dzeni un dzilnīši. Citiem putniem vislabāk piedāvāt dažādas sēklas un graudus - saulespuķu sēklas, auzu pārslas, kaņepes, linsēklas, kā ari miežu putraimus, grūbas, prosu, pat novārītus zirņus un pupas. **Putnu barība nedrīkst būt sālīta, jo sāls kaitē putnu gremošanas sistēmai!**

PUTNU LIGZDOŠANA

Putnu, tāpat kā citu dzīvnieku dzīve atkarībā no sezonas mainās. Daudzi putni pavasarī izvēlas ligzdošanas vietas, veido ligzdas, dēj olas un perē mazuļus. Visbiežāk putni ligzdo pa atsevišķiem pāriem, ieņem noteiktu ligzdošanas iecirkni, kurā atrodas ligzda un putni vāc barību. Putnu ligzdas, tāpat kā to celšanas vietas, ir ļoti dažādas. Tikai daži putni neveido ligzdas, piemēram, parastā dzeguze. Ligzdai ir liela nozīme pēcnācēju izaudzēšanā. Perēšanas laikā ligzdā noturas vajadzīgā temperatūra un mitrums. Augstu virs zemes vai citā grūti pieejamā vietā novietota ligzda aizsargā no ienaidniekiem kā olas un mazuļus, tā perējošo putnu.

Projekta pasūtītājs: Jelgavas pilsētas dome * Projekta autors: Kristīne Dreija * Projektu realizēja: SIA Gartens

Jelgava 2009